

معماری کوچ نشینی در ایران

(اقوام بختیاری، شاسون، عرب و ترکمن)

www.ketab.ir

تألیف:
کوروش عطاریان
بهناز صفر علی تجار

سرشناسه	: عطاریان، کورش، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: معماری کوچ‌نشینی در ایران (اقوام بختیاری، شاهسون، عرب و ترکمن) // تالیف کورش عطاریان، بهناز صفر علی‌نجار.
مشخصات نشر	: دزفول: دانشگاه صنعتی جندی شاپور، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۵ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۶-۱۸-۴
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۱۳] - ۱۱۵.
عنوان دیگر	: اقوام بختیاری، شاهسون، عرب و ترکمن.
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران
موضوع	: Nomads -- Iran
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
موضوع	: Nomads -- Iran -- Social life and customs:
موضوع	: کوچ -- ایران
موضوع	: Nomads -- Decampment -- Iran:
شناسه افزوده	: صفر علی‌نجار، بهناز، ۱۳۶۹ -
شناسه افزوده	: دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول
شناسه افزوده	: Jundi Shapur University of Technology- Dezful:
رده‌بندی کنگره	: DSR۶۹:
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵/۹۷:
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۴۱۶۵۵۰:
وضعیت رکورد	: فیبا

www.ketab.ir

شناسنامه کتاب

عنوان: معماری کوچ‌نشینی در ایران (اقوام بختیاری، شاهسون، عرب و ترکمن)

نویسندگان: کورش عطاریان، بهناز صفر علی‌نجار

ویراستار علمی: احمد رضا کشتکار قلاتی

ویراستار ادبی: مرجان کامیاب

ناشر: انتشارات دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۶-۱۸-۴

صفحه آرای و جلد: انتشارات دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول

چاپ و صحافی: خدمات چاپ آیین احمد (ص)

نوبت چاپ: اول- زمستان ۱۳۹۹

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

تیراژ: ۵۰۰

حق چاپ محفوظ و مخصوص انتشارات دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول است.

فهرست مطالب

۳ پیشگفتار

۱- فصل اول: ادبیات کوچ‌نشینی و الگوی زیست عشایری در ایران

۷	 مقدمه
۸	 ۱-۱- تاریخچه‌ی کوچ‌نشینی و عشایر
۱۲	 ۲-۱- تاریخچه‌ی عشایر ایران
۱۶	 ۳-۱- الگوی کوچ‌نشینی
۱۷	 عشایر صحرانشین
۱۷	 عشایر نیمه صحرانشین
۱۸	 عشایر یکجانشین
۱۹	 ۴-۱- قلمرو زیستی عشایر ایران
۲۲	 ۵-۱- حوزه‌های زیستی عشایر ایران
۲۳	 الف: ایلات و عشایر مستقر در حوزه‌ی غرب و جنوب ایران
۲۷	 ب: ایلات و عشایر حوزه شمال غرب
۲۷	 پ: ایلات و عشایر حوزه شمال شرق
۲۸	 ت: ایلات و عشایر حوزه شرق و جنوب شرق
۲۹	 ث: ایلات و عشایر حوزه مرکزی
۳۱	 ۶-۱- سرپناه عشایر

۲- فصل دوم: مؤلفه‌های فرهنگی و شیوه‌ی زندگی

۴۱	 مقدمه
۴۲	 ۱-۱- ایل بختیاری
۴۳	 ۱-۱-۱- آداب و رسوم
۴۵	 ۲-۱-۲- موسیقی
۴۶	 ۳-۱-۲- پوشش سنتی
۴۸	 ۴-۱-۲- صنایع دستی
۴۹	 ۲-۲- ایل شاهسون مغان
۵۱	 ۱-۲-۲- آداب و رسوم
۵۲	 ۲-۲-۲- موسیقی
۵۳	 ۳-۲-۲- پوشش سنتی
۵۵	 ۴-۲-۲- صنایع دستی

پیشگفتار

عشایر کوچنده در کنار جوامع شهری و روستایی یکی از اشکال الگوی زیست و معیشت را تشکیل می‌دهند که اساس اقتصاد و معیشت آن‌ها در درجه‌ی اول، متکی بر دامداری است. نظام دامداری عشایری متحرک بوده و برای فراهم نمودن شرایط چرای دام‌هایشان اقدام به کوچ بین قلمروهای ییلاقی و قشلاقی می‌کنند که این امر باعث شده است با اشکال متنوعی از الگوهای کوچ و استقرار، بهره‌برداری از دام و مرتع و تولیدات صنایع دستی و سنتی در مناطق عشایری مواجه شویم. همسو با کوچ عشایر که ابتدایی‌ترین و غنی‌ترین شکل و شیوه‌ی زندگی است، سرپناه عشایر نیز شکل خاصی به خود گرفته و با نیاز و سبک زندگی آنان هماهنگ شده است. سازگاری سرپناه عشایر با طرز زندگی و جغرافیای زیستشان، کامل‌ترین نوع مسکن قابل حمل، متحرک و موقتی را معرفی می‌نماید. در طول زمان و به ویژه در پی تغییرات دهه‌های اخیر در حوزه‌ی مسکن، به طور عام و شناخت ناکافی از فرهنگ و الگوهای معماری عشایر سبب شده است بسیاری از ویژگی‌هایی که سبب تمایز این شیوه غنی سکونتگاهی می‌شود، در معرض نابودی قرار گیرد. نکته‌ای که امروزه بررسی‌های سرپناه عشایر را شایان توجه می‌نماید، این است که امروزه نیاز به مسکن متحرک و غیردائمی برای اسکان موقت و غیردائم به دلایل گوناگون از جمله بحران‌های طبیعی، اجتماعی و مشابه رو به توسعه است. لذا با مطالعه‌ی سرپناه عشایری می‌توان تجربیات تاریخی مربوط به مسکن متحرک را ثبت کرد و با توجه

به نیاز به مسکن متحرک و غیردائمی در عرصه‌های گسترده در ایران و جهان و نیاز به مسکن موقت و غیردائم در بحران‌های طبیعی، اجتماعی و مشابه، این مهم شایسته‌ی پژوهش و بررسی بیشتر است.

هدف کتاب پیش رو این است که با بررسی اجمالی تاریخچه‌ای از کوچ و کوچ‌نشینی، به معرفی یکی از اصلی‌ترین نیازهای این شیوه‌ی زندگی یعنی سرپناه عشایری بپردازد. لذا پس از ذکر این تاریخچه و کلیاتی از سرپناه عشایری و عوامل تأثیرگذار در آن، به معرفی چهار ایل از عشایر پرجمعیت نیمه صحرانشین ایران (عشایر بختیاری، شاهسون، عرب و ترکمن) و درنهایت به صورت دقیق‌تری جزئیات سرپناه آن‌ها پرداخته شده است. ساختار کتاب در سه فصل گردآوری شده است که در این راستا، در ابتدا مطالعاتی در زمینه‌ی تاریخی، اسنادی و کتابخانه‌ای موجود در رابطه با عشایر ایران و چهار ایل منتخب صورت گرفته و پس از آن بخشی از پژوهش به صورت برداشت‌های میدانی و گفتگو با اهالی این عشایر انجام شده است تا جزئیات دقیق‌تری از سرپناه‌های چهار ایل حاصل گردد. امید است که نوشتار حاصل، بتواند گام کوچکی در زمینه‌ی شناخت سرپناه‌های عشایری کشور ایران و استفاده از ساز و کار آن‌ها با توجه به نیازهای امروزی بردارد و در آینده از آن‌ها به صورت گسترده‌تری برای کاربردهای متنوعی استفاده شود.